

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR -9-**GENÇLİK PROFİLİNDE DUYARLILIK ÇİZGİLERİNE DAİR BİR AYRINTI****Cumali Ünalı HASANNEBİOĞLU**

Bu konuşma, 22 Aralık 1994 günü saat 14.00'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi konferans salonunda, dönemin İlahiyat Fakültesi dekanı aziz dostum Prof. Dr. M. Said Yazıcıoğlu'nun duygusal takdiminden sonra, salonu dolduran gençlere yapılmıştır. Konuşma sonrası sorulan sorulara cevaplarla sürmüştür.

Dün akşama kadar bu toplantı hakkında fazla bilgiye sahip değildim. Bu konuşmayı da, dün akşamdan önce hazırladım. Yazılı metin hazırlayıp konuşma yapma ilkesinden yanayım. Bu, konuşmacının kendine ve dinleyicilerine olan saygısının ifadesi gibi gelir bana. Bizi buna zorlayan bir de kural vardır: "Söz uçar, yazı kalır" denilmiştir ki; doğrudur.

Sizler benim için çok yeni yüzlersiniz. Sizleri tanımıyorum. Halbuki bu konuşmanın muhatabı da sizlersiniz. Benden beklenen şeyin ne olduğunu tam olarak bilmeksizsiniz karşınızdayım. Bildiğim tek şey, üniversite öğrencisi genç arkadaşların, "şiir"le ilgili bir konuşma yapmamı istedikleridir. Ayrıca başka sanatçı ve düşünürlerin de konuşacağını, kendi konularındaki birikimlerini size aktarmaya çalışacaklarını biliyorum.

Sizin benden neleri duymak istediğinizi tam olarak bilmeyince, sizin yaşınızda ve konumunuzdayken, benim bugünkü durumumda olan şiirle uğraşan bir adamdan neler duymak isteyebileceğimi düşündüm. İçinizde, benim genç yaşlarımda olduğu gibi şiirle uğraşan, hayatını şiire endekslemiş arkadaşlar var mı? Bilmiyorum. Sizleri sadece "gençlik" olarak mı değerlendirmeliyim, yoksa "şiirle ilgilenen gençlik" mi? Bunu da tam bilmiyorum.

Önce "gençlik"ten başlayalım isterseniz. Bir kavram olarak, insanoğlunun hayatında yaşamak lezzetine eriştiği bir "an" olarak, bir "hâl" olarak gençlikten...

Gençlik, aklın ve bedenın, yeryüzünün, kendine vereceklerini almaya en çok hazır olduğu bir devredir, bir dönemdir, diyebiliriz. Akıl; bilgi ve deney yoluyla birçok oluşumu, bu dönemde, ileride yararlanacağı bir biçim için hazırlar. Kendi altyapısının zenginliği ölçüsünde yeni şeyleri anlamaya hazırlar. Bu hazır oluşun kalitesi, gelecekte o akıl sahibinin kavrayışını, dünyaya bakışını ve olayları yorumlayışının sıhhat derecesini oluşturur.

Gençlik deyince, bedenden de söz etmek gerekir. Bu dönemde insanoğlunun bedeni de beyni gibi geleceğe hazırlanmaktadır. Sağlıklıdır. Sorunları ya çok azdır -genç adam bunları farketmez bile-, ya da hiç yoktur. İlerde taşıyacağı yük için bir oluşum ve hazırlık dönemidir gençlik beden açısından.

Ve genç adam güzeldir. Bir resim objesi olarak, ya da standart anlamda güzel.

Ve genç adam duygu yüklüdür.

Ve genç adam, küçük yararları amaçlamadığı için ilkelidir. Bu ilkelerini parçalayacak derecede topluma girmedığı için ilkelerinde ısrarlıdır. Eline, yüzüne, paçasına toplumun pislikleri bulaşmadığı için toplumsal bütünü bir parçası, bir birey olarak tertemizdir. Büyük hedeflerin adamıdır genç. Dünyaya iyilikler ve güzellikler sunmak, bunu bütün insanlıkla paylaşmak yolunun yolcusudur genç adam. Bundan dolayı da manevi bir büyüklüğe sahiptir.

Aynı zamanda bir "kırılğan"dır genç. Muazzam bir kırılğan. İleriki yaşlarda üzerinde duramayacağı söz ve davranışlar, genç adamı kırabilir, yaralayabilir, hatta parçalayabilir. Neden? Bence gençlik, incecik bir zar gibi her şeyden etkilenen bir ten taşımadır. En ufak bir esintiye bile ruhunun derinliklerinde duyabilen ince, hassas bir ten... Oysa zaman içerisinde sürekli çamurlara belenen, bu nedenle derisi sürekli kalınlaşan; öyle ki, dışarıdan alacağı güçlü darbeleri bile fark edemeyen bir manda, bir su aygırı, bir gergedan derisine dönüşecektir derisi. Bu da, kırılğanlık katsayısını çok düşürecektir. Oysa genç, toplumdan alacağı darbelere karşı ne kadar savunmasız, ne kadar ince ve hassastır...

Şimdiye kadar genç adamı tariflemek için saydığım vasıflar, aynı zamanda -kendi şiirini kurabildiği sürece- şair için de geçerlidir.

Şair, aklın kendisine vereceklerini her zaman almaya ve kullanmaya hazırdır. Çünkü, aklını her zaman; dünyayı, insanları, olayları anlamak ve algılamak için kullanmaktadır. Bu kullanım biçimi, akı, var olduğu sürece dipdiri ve genç tutar. Ayrıca, başka insanlar için çok önemli sayılan birçok olay, şair için önemsiz olduğundan, toplumu yönlendiren araçlar tarafından kandırılmaları kolay değildir.

Bu özellikleri şairlere, toplumsal olayları hiç kimsenin anlayamayacağı incelikte anlamak ve değişik bir biçimde yorumlamak gibi bir üstünlük kazandırır.

Bir şair: "Benim adım insanların hizasına yazılmıştır" derken, bu ya da benzeri şeyleri anlatıyor alabilir. Gençlik de öyle değil midir? Gencin de yaşadığı toplumun diğer bireyleriyle ilişkisi, adının tesadüfen onların adıyla aynı hizada yazılmış olması talihsizliği değil midir? Ve bu cezayı ödemektedir genç.

Şiir, -herhalde- öncelikle gençliktir. Ya yüzdeyüz gençlik döneminin ürünüdür iyi şiir, ya da gençlik döneminin hayâlinin ürünü... Her iki halde de, şiire ruh katan şeyin gençlik olduğunu görüyoruz. Tüm iyi şiirlerin, şairlerin gençlik döneminde yazılmış olmaları, birçok şairin çok genç sayılacak yaşlarda ölmesi, birçok divan şairinin adının simgesi olan divanını çok genç yaşta tamamlaması bir rastlantı değildir. İnsan üzerinde yoğunlaşan kader açısından bakıldığında da, sanki ilahi kaderin, "şiir" ile "gençlik" kelimeleri arasında bir bağ kurduğu da sanılabilir.

Şairde yaşlılık, ancak gençlik hayâli ile oluşturulan bir aktiviteyi deneyimle zenginleştirmek biçiminde olursa güzel olabilir. Daha doğrusu şiirde kullandığı dili aşabilme, şiirin müziğini yakalayabilme, şiiri, insanın damarlarına şırınga edebilme becerisi oranında şairin yaşı, tıpkı gençlik gibi, bir dinamik unsur olarak önem kazanır.

Bir de şu var: Şairler muhalif insanlardır. İnsan hayatına etkili olan, birçok insanın uyumlu olmakla mutlu olduğu şeyler, bir şair için ancak muhalefet etmesi durumunda hayatını değerli kılan bir etken olabilir. Bu da şairi diğer insanlardan ayıracağı gibi, konum olarak da gençlerin safına itmektedir. Bu muhalefeti, politik muhalefet biçiminde anlamamak gerekir. Politikayı çok aşan bir şeydir. Hatta politikayı hiç dikkate almayan bir muhalefet biçimidir. Bu nedenle de yorumları sağlıklıdır. Dikkat edildiğinde, bazı şairler kalıcı olan, yıllardan yüzyıllara, insana, elit ve seçilmiş insana hitabeden şiirler söylemişlerdir. Onların dilindeki büyü, büyük çapta statükoya muhalefeti yakalamaktan ve onun insanoğlunun gündemine sokabilmekten kaynaklanmaktadır. Birkaç gün önce doğumunun 500. yılını uluslararası bir toplantı ile kutladığımız Fuzûlî'yi ele alalım. Fuzûlî uzun sayılabilecek bir ömür yaşadı. Ancak bütün şiirlerinde var olan şey, insan hayatını düzenlemeye talip tüm sistemlerin, insan yapısı ile çatıştığı yerde insan adına, onu savunmak üzere devreye girmesidir. Şairin insanlığa karşı sorumluluğu burada başlar. Eğer şair bu sorumluluğun farkında değilse, köpük gibi geçici olur, şiiri de, adı da... Sorumluluğunun farkında olan şairler, sağlam kayalara nakşedilmiş sözler gibi yüzyıllara devrolurlar... Fuzûlî'yi -deyim yerindeyse- bize çağdaş kılan yapı da budur.

Şairin duygulu bir insan olarak toplumdaki diğer insanlardan öne çıkışı, belki de onun zayıflığından, eksikliğinden, yoksulluğundan; yani maddesel olarak toplumun tartılı ortalamasının altında olmasından kaynaklanmaktadır. Bir bakıma durmaksızın şişirilen bir balona benzemektedir şair. Nasıl ki, şişen balon en zayıf yerinden patlar; onun gibi genel olarak sanatçılar, özel olarak şairler, toplumun en zayıf yeri olarak, "patlamak" biçiminde bir tepki gösterirler baskıya... Çünkü, zayıflıkları, baskıyı en ağır biçimde duymalarını sağlar. Ayrıca zırhsız, kalkansız ve korumasızdırlar... Şairlerin gerek kişisel, gerek toplumsal duyarlıkları, hem onların zaafı, hem de onların gücü ve ayrıcalığı olmaktadır. Genç insanların bu bakımdan şairlerle tam bir benzeşme içinde oldukları görülür. Bu bakımdan, statükoyu yerle bir etmeye yönelik devrimlerin tamamının lideri, sürükleyicisi ve uğrunda öleni genellikle gençlerdir. Dünyada gerçekleşen tüm devrimlerin ekseninde gençler vardır. Bu nedenle de şairler ve gençler birer devrim enstrümanıdırlar. Böyle oluşları da -bana göre- güçlerinden değil, zayıflıklarından kaynaklanmaktadır.

Şairin bir özelliği de diğer insanlara oranla olağanüstü ileri görüşlülüğü, ileriye ait erişilmez sezgi gücüdür. Yakınında olan şeyler fazlaca meşgul edemediği için, ileriye sağlıklı olarak gözlemleyebilmektedir şair. Bu bakımdan iyi şiirler fal kitabı gibidir. Yüzlerce, binlerce yıl önce yaşamış şairler günümüzü, hatta günümüzden sonrasını haber vermektedir şiirlerinde. Bu da yine zayıflıklarından kaynaklanan bir olaydır. Güçlü insanlar bugünü, yaşlı insanlar dünü; bebekler, çocuklar ve gençler de yarını yaşar. Ben buna şairleri de eklemek istiyorum. Bebekler, çocuklar ve gençler gibi şairler de yarını yaşar, yarın için yaşar. Bu, büyük çapta bugünü yaşamayacak kadar güçsüz, dünü yaşayamayacak kadar narsist, bundan dolayı da hafızasız ve cesaretsiz oluşlarından kaynaklanmaktadır. Ancak, üçüncü ve çok önemli bir şey daha var, yarını yaşamak çok umutlu olmayı da gerektirir.

Gençler ve şairler, hep umutlu adamlardır, yarın için.